

Azadlıq

Süheyl İdris (Livan)

Qarşıda, lap onun qabağında bir əsgər gedirdi. Ona elə gəlirdi ki, nəhəng əsgər çəkməsi bu saat onu tapdayıb əzəcək. O, bu çəkmələrdən başqa bir şey görmürdü, ona görə ki, özündə deyildi, yarırsəm halda idi.

Bu vəziyyət onda bir neçə gün idi ki, davam edirdi. Mürgüləyəndə, yaxud oxuyuya gedəndə yenə də qarşısında addımlayan əsgər peyda olur və addımlarının səsi və ayaqqabılarının tappıltısı eşidilirdi.

O, yarırsəm halda idi. Bu ayaqlar hər şeyin qabağını tutmuşdu, geniş səhranı da, səmanı da, üfqü də.

Örtülən göz qapaqlarını güclə də olsa açıb baxdıqca onu daim təqib edən bu ayaqlar yoxa çıxır, qararıqlıqda eriyirdi. O dəqiqə də ayaqqabıların ahəngdar və yeknəsəq səsi kəsilir, eşidilmirdi. O, bilirdi ki, tamam yorulub haldan düşsənə kimi bu səs onun başında çəkcik zərbəsitək səslənəcəkdir.

O, otağa girdikdə, Səlvə dedi:

- Elə indi, bu saat sənin qohumun Atif getdi. O, sənin üçün Parisdən qadağan olunmuş jurnallar gətirib.

O, səbirsizliklə əlini uzatdı, jurnalları götürmək istədi, birdən ilan çalmış kimi əlini geri çəkdi, tərəddüd etdi, lakin nəzərləri Səlvanın gözlərinə sataşanda fikirləşdi ki, hər halda jurnalları götürsə yaxşıdır.

Sonra dedi ki, xarici mətbuatın zəhərli təbliğatla dolu olmasına baxmayaraq, yenə də ölkəmizdə baş verən hadisələri bizim öz qəzetlərimizə nisbətən ədalətlə və qərəzsiz şərh edirlər. Səlvə onun əlləri yenə də hərəkətsiz idi, onlar elə bil cansız və yad bir cismə dönmüşdü.

Səlvə ona yaxınlaşdı, iri zərfdən bir jurnal çıxarıb üçüncü səhifəsini açdı.

- Bura bax.

O, sanki qurumuş əlini qaldırıb, uzadılmış jurnalı götürməli oldu. Uzun müddət təəccüblə baxdı: qadınların əllərində tutduqları tufəng və avtomat lülələrinə zillənmiş dəhşətli dolu gözlərə, çöhrələrə baxdı.

Səlvə dedi:

- Oxu gör şəklin altında nə yazılmışdır.

O oxumadı, hərəkətsiz dayanaraq Səlvanın düz gözlərinin içinə baxdı. Səlvə üzünü yana çevirdi və pıçıldadı:

- Bəli, bu da onların arvadlarıdır...

O, başa düşdü ki, Səlvanın təsəlliyyə nə qədər ehtiyacı var və üzr istəyirimi kimi arvadını qucaqladı. Səlvə da ona qısıldı. O bilirdi ki, indi Səlvanın gözlərində həmişəki sakit yalvarışı oxuyacaq. Bu göz-

lər yenə ondan xahiş edəcək ki, özünü qorusun, Səlvanı və uşaqları qorusun, göydən yerə ensin, hər şeyi unutsun, heç olmasa, özünü laqəyd göstərsin.

- Sən nə üçün mənə bu şəkli göstərdin?

Səlvə cavab vermədi. Məgər unutmaq olar?

Bu şəkli və şahidlər olmasaydılar baş vermiş o dəhşətli hadisəni unutmaq olardımı? Səlvə, nə üçün adamı belə ürək yaralayan şəkillərə baxmağa məcbur edərsən?

Fikrini yayındırmaq üçün o, stolun üstündəki sənədləri arayıdırmağa başladı. Lakin birdən başa düşdü ki, artıq heç ona əzab verən fikirləri dağda bilməyəcək. Səlvə elə bil onun qəlbindən keçənləri oxudu və dedi:

- Bəlkə, biz çıxıb gedək? Yoxsa sənin yenə də işlərin var?

Çiyinlərini çəkərək o, Atifin gətirdiyi təzə jurnalları götürdü və portfelinə qoydu. Onlar evdən birlikdə çıxdılar.

Maşında, uzun arxasında oturduqca o, soruşdu:

- Hara gedək?

- Bilmirəm, hara istəyirsən - deyərək Səlvə cavab verdi və tez əlavə etdi: - Gəl dəniz kənarına çıxaq. O, dinməzəcə rulu döndərdi. Sahildə maşından düşdülər. O, dəmir məhəccərlərə söykəlib, sinə dolu nəfəs aldı və dalğın nəzərlərlə dənizə baxdı. Dəniz sanki tərsinə çevrilmiş səmaya bənzəyirdi.

O, burada da jurnalda dərc olunmuş şəkli xatırladı. Yazıqlar indi səhrada, al günəşin altındadırlar. Burada dənizin sahilində lap yaxından dərk edərsən ki, ölüm onlar üçün səadət və qurtuluşdur. Sən isə bir qorxaq ziyalısan, sahilə dayanıb dənizdən, havadan və sərinlikdən həzz alırsan.

Səlvanın səsi onu xayaldan ayırdı:

- Qayıtmaq vaxtıdır. Bir azdan uşaqlar məktəbdən gələcəklər. O fikirləşdi ki, uşaqları haqqında heç düşünmür. Ancaq indi, bir neçə dəqiqədən sonra uşaqlarını bağrına basacaq, onları öpüb, qucaqlayacaqdır. Əgər bacarsa...

O, yatağa uzanıb qohumunun gətirdiyi qadağan olunmuş fransız jurnallarını vərəqləyəndə, yenə həmin şəkli gördü.

O, ətrafına baxdı, qum təpələrindən başqa heç bir şey görünmürdü. Bir az bundan qabaq isə buralarda çoxlu ağac və evlər var idi. İndi isə qarşıda yalnız yanmış torpaq görünürdü, nə bir ağac, nə də bir ev vardı.

O, başa düşdü ki, azmışdır, bilmirdi ki, maşını hansı tərəfdə saxlayıb. "Nəhayət mən təkəm" deyərək o, böyük bir rahatlıq hiss etdi, sevindi. Mən bu səhraya tək gəldim, lakin mən də səhranı keçən yüzlərlə, minlərlə, on minlərlə adama qoşulacağam. Səhranı Həsən keçən kimi keçəcəyəm, mən də səhrada

adlarını bilmədiyim, lakin şəkillərini qadağan olunmuş jurnalda gördüyüm adamlar kimi addımlaya-çağam...".

Məmnun halda o, şəhərdən uzaqlaşmağa başladı. Sol çiyindən kiçik su qabı asmış, əlində tranzistor radioqəbuledicisi tutmuşdu. Özünü ən xoşbəxt adam hesab edərək, uzaq və anlaşılmaz bir ələmə ayaq basırdı. Bu ələm ədalət və istiqlalıyyət uğrunda mübarizə ələmi idi.

"Ucsuz-bucaqsız səhrada qara nöqtəyə bənzər tənha adam, mən sənənin yanına gəlirəm. Gəlirəm ki, sənənin tənhalığına təsəlli olum, sənənin dərdinə şərik olum. Gəlirəm ki, səhranın ucsuz-bucaqsız səması altında sənənin pahlığına qərər olum...".

O, qabağa addımlayırdı, günəşin isti şüaları alını-yanaqlarını qızdırırdı. Səhər saat doqquz olmasına baxmayaraq, günəş olduqca qızmar idi. Onun yanına düşdü ki, cəmi bir saat əvvəl, uşaqlar məktəbə gedəndən sonra Səlvanı yola saldı. "Məni bağışla, Səlvə! Mən sənəni aldatdım. "Poçta gedib indi qayıdacağam" dedim, mən yalan danışdım".

O, bir həftə bundan əvvəl Həsənin ailəsindən aldığı məktubu xatırladı. Məktubda deyilirdi ki, Həsənin anası nigarançılıqdan əldən düşmüş, ağılı itirmək dərəcəsinə çatmışdır.

"Həsən, sən ələ bilirən ki, mən sənəninlə bu kiçik dünyanın yollarının birində rastlaşacağam və sənə axırıncı dəfə sizdə olduğum zaman söhbət etdiyim qohumların haqqında danışacağam? Mən sənənin oğlunu qucağıma götürdüm, onun gözlərinə baxarkən dedim: "Bu, Həsənin gözləridir". Sənənin anan göz yaşlarını gizlədərək tir-tir əsirdi. Səbirli arvadının yanaqlarından göz yaşları axırdı. Mənim qollarım yoruldu, oğlunu yerə qoyaraq dedim: "Onu saxlamağa Həsənin qüvvətli qolları lazımdır". İndi sən haradasan, əlində nə tutmusan?"

O diksindi. Olmaya jurnaldakı o şəkilə Həsən də var idi?

Bu fikir onu dəhşətə gətirdi. O, su qabını açdı, bir-iki qurtum su içdi. Birdən gözü əlindəki qəbulediciyə sataşdı. O, radioqəbuledici apardığını heç hiss etməmişdi. Cihazı qurdu, xəbərlər verilir, mahni oxunur, musiqi çalınırdı. Səslər, həyat səsləri... Onu ümitsizlik bürüdü.

Mənim naməlum dostlarım, sizlərdən hər biriniz özünüzlə bu cür radioqəbuledici gəzdirirsiniz. Bu qəbuledicilər sizi xarici ələmlə birləşdirir. Siz özünüzlə tələb etdiyiniz ki, sizin haqqınızda danışsınlar: haradasınız, bu uzaq və şəریفli səfərinizdə nə əldə etdiyiniz barədə məlumat versinlər. Onlar biza xəbər verdilər ki, düşmənlər təyyarələri payız yarpaqları kimi yerə səpələnir. Ağzında ölüm gətirən qa-

raquşa bənzərən bu təyyarələr sizin başınızın üzərində hərflənib sizi addımabaaddım geri çəkilməyə məcbur etmişdir. Siz onları sinəniz, əlləriniz, gözlərinizlə qarşılayır, sonra ən yaxın dostunuzu belə unudaraq nizamsız halda geri çəkilirdiniz. Siz göz işlədikcə gedirdiniz! Bilirdiniz ki, bu yol naməlum, çətin və uzaqdır. Siz bildiniz ki, qoyunuza sıxdığınız bu balaca radioqəbuledicilər sizə evinizin yolunu göstərməyəcək, hərə öz evini ayaqlarının, gözlərinin, əllərinin, bəlkə də dirnaqlarının köməyi ilə tapacaqdır. Dirnaqları iş salmaq üçün isə əllər azad olmalıdır. Əllərinizi məşğul edən bu gərəksiz cihazları bacardıqca uzağa tullanın, irəliyə yol açın!

O, radioqəbuledicini söndürmüş kənara tulla-dı. Yəqin ki, saatlar, bəlkə də günlər keçəcək, ancaq radioqəbuledici səhrada ələ hey bağıracaq, nəhayət səhra onu sursuracaqdır.

"Ey, bu böyük səhrada qara nöqtə kimi görünən tənha şəxs, doğrudurmu ki, sən üç gün susuzluqdan yana-yana yol getmiş, nəhayət su içmək üçün quyunun üzərinə əyilərkən ölmüşsən? Mən bu kiçik səhramda sənənin susuzluğuna şərik oluram. Zavallı dostum, məni öz yanına çağır, mənim mehtərimə götür, o, qüvvətini yenidən sənə qaytarar. Sən gərəksən ki, quyunun suyu qurumuşdur, mehtərim-dəki su ilə dodaqlarını isladar və mənim olduğum vadiyə gələrsən...".

Birdən o özündə bir yüngüllük və sərbəstlik hiss etdi, köynəyini çıxarıb sinəsinə günəşin qızmar şüalarını altına tutdu və öz-özünə dedi:

- Bax, indi mənim üçün də əsil işgəncə başlanacaq.

Başı ağrıyırdı. Əlini qaldırıb başının ağrıyan yerinə toxundurmaq istədikdə əli alınə qoyulmuş yaş dəsmala dəydi.

Tanış bir səs eşitdi.

- Deyəsən oyandı...

Gözlərini açdı, ətrafda dayanmış adamların sifətləri ona tanış gəlirdi.

Sonra astadan sifətlədi:

- Mənə nə olmuşdur? Mən haradayam?

Səlvə ona cavab verdi:

- Narahat olma. Bir az qızdırman var. Bir neçə gündən sonra evimizə gedəcəksən.

O, yenə gözlərini yumdu və öz kiçik səyahəti haqqında fikirləşməyə başladı. Kimsə onun əlindən tutdu: "Yazıq Səlvə! Ona nə qədər əziyyət verirməl! Mənim başqa əlacım yox idi".

O, Səlvadan heç olmazsa nəzərləri ilə üzr istəmək üçün gözlərini açdı. Səlvə yenə məzlum-məzlum ona baxdı. O gülümsəndi, Səlvə o saat dedi:

- Allaha şükür! Sən nə üçün belə etdin?

Yenə göz qapaqlarını örtdü. Gözünün qarşısına yenə həmin əsgər gəldi. İndi o, qarşıda deyil, onunla yanbayan yeri yirdi. O, əsgərdən dala qalmamağa çalışırdı. Əsgərlə bir addımlamaq, hətta ondan qabağa keçib, ona yol açmaq istəyirdi. O bilirdi ki, əsgəri ötə bilməsə də, ondan dala qalmamalıdır. Öz-özünə dedi: əgər əsgərdən dala qalsam tale məndən üz çevirər. Onunla birlikdə getməli, birlikdə yıxılmalı, birlikdə də ayağa qalxmalıyam...

O, gözlərini yumaraq uzanmışdı. Yanında isə onun və onu tapan sürücü haqqında söhbət gedirdi. Danışdırdılar ki, sürücü onu yolun kənarında huşunu itirmiş halda tapmış və xəstəxanaya gətirmişdir.

Ona elə gəldi ki, Səlvə həddən artıq çox danışır. Ancaq Səlvə susduqda arvadının səsini yenidən eşitmək istədi. Soruşdu:

- Uşaqlar necədir?

Səlvə pıçılıtlı ilə cavab verdi:

- Kiçiyi elə hey ağlayır...

O gözləyirdi, lakin Səlvə daha heç bir söz demədi. O fikirləşir ki, bəzən qadınlar həddən artıq susurlar və yenə soruşdu:

- Nə üçün onlar bura gəlmirlər?

- Mən istəmirəm ki, uşaqlar sənin yanmış sifəti-ni görsünlər.

Onun dodaqlarına acı təbəssüm qondu. Boş şeydir! Bəs bombalardan yanan və eybəcərləşən sifətlər?..

Bir qədər keçdikdən sonra Səlvə dedi:

- Hə yaxşı ki, siz qayıtdınız?

O, təəccüblə Səlvəyə baxdı. Səlvə sözünü aydınlaşdırırdı.

- Həsən də qayıtmışdır.

Onu kədərlə qarışıq bir sevinc bürüdü. Yenə gözlərini yumdu. Onun bu kiçik səfərini Həsənin mühüm və vacib səfəri ilə müqayisə etmək olmazdı. Buna baxmayaraq o, bir qədər rahatlaşmışdı. Çünki bu uzun və çətin yolda Həsənin keçirdiyi iztirablardan cismən və ruhən hiss edə bilməmişdi.

Səlvə Həsənin səfərindən elə danışdı ki, elə bil o, məktub oxuyurdu. Məktub uzun idi. Ona elə gəldi ki, "məktub" səhrada keçirdiyi o əzablı günlər kimi uzundur. Səhrada o, sinəsini günəşin qızmar şüaları altına tutaraq öz günahını yumaq istəyirdi. "Məktub" sona yetdi, elə tez qurtardı ki, o, hətta təəccübləndi. "Məktubda" dirçəlişə və azadlığa doğru çağırışdan başqa heç bir şey yox idi.